

МОНГОЛ УЛС
МОНГОЛБАНК

15160 Улаанбаатар хот, Чингэлтэй дүүрэг,
Бага тойруу 3, Утас: 32-03-92, Факс: (976-11) 31-14-71
<http://www.mongolbank.mn>

2023.12.26 № A-1/1096
танай _____-ны № _____-т

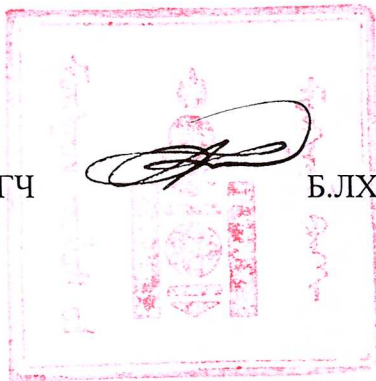
「МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ЭДИЙН
ЗАСГИЙН БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Ц.ЦЭРЭНПУНЦАГ ТАНАА

Эрдэнэсийн сангийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2-т заасны дагуу Эрдэнэсийн сангийн 2023 оны төсвийн гүйцэтгэл, 2024 оны төсвийн төслийн танилцуулга, Монгол Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг өргөн мэдүүлж байна.

Эрдэнэсийн сангийн 2023 оны үндсэн сангийн орлого, үндсэн болон гүйлгээ сангийн зарлагын гүйцэтгэлийн тайлан, 2024 оны үндсэн сангийн орлого, гүйлгээ сангийн орлого, зарлагын төсвийн төслийг Улсын Их Хурлаар хэлэлцүүлж өгөхийг Танаас хүсье.

Хавсралт 14 хуудас.

ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Б.ЛХАГВАСҮРЭН

1523032507

2023 оны 12 дугаар сарын 26-ны өдрийн
албан тоотын хавсралт

ЭРДЭНЭСИЙН САНГИЙН ҮНДСЭН САНГИЙН ОРЛОГО, ҮНДСЭН
БОЛОН ГҮЙЛГЭЭ САНГИЙН ЗАРЛАГЫН 2024 ОНЫ
ТӨСВИЙН ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН ТАЙЛАН

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

Энэхүү тайланг боловсруулахдаа Эрдэнэсийн сангийн тухай хууль, Улсын Их Хурлын 2023 оны 03 дугаар сарын 31-ний өдрийн 19 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Монгол Улсын Эрдэнэсийн сангийн үндсэн сангийн орлого, үндсэн болон гүйлгээ сангийн зарлагын 2023 оны төсөв”, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн 2022 оны 06 дугаар сарын 15-ны өдрийн 02 дугаар зөвлөмж, Эрдэнэсийн сангийн үйл ажиллагааны журам, Дурсгалын зоос үйлдвэрлүүлэх, хадгалах, хамгаалах, зарцуулах журам, Үнэт металлын үйл ажиллагааны журам, Эрдэнэсийн сангийн мэргэжлийн зөвлөлийн хурлын шийдвэр, Эрдэнэсийн сангийн орлого, зарлагын тайланг үндэслэв.

Хоёр. Эрдэнэсийн сангийн төсвийн гүйцэтгэл

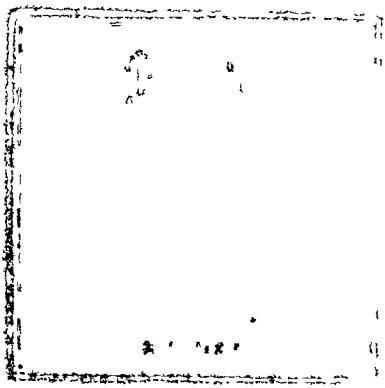
Эрдэнэсийн сангийн тухай хуулийн шинэчлэсэн найруулгын 4.6-д Үндсэн сангийн байнгын хэсэгт байх түүх, соёлын дурсгалт зүйл нь хосгүй үнэт зэрэглэлтэй байна гэж заасны дагуу Эрдэнэсийн сангийн үндсэн сангийн бүртгэлийг шинэчлэн бүртгэсэн. Үндсэн сангийн байнгын хэсэгт түүх соёлын хосгүй үнэт зэрэглэлтэй эд зүйлсийг бүртгэж байнгын бус хэсэгт хуульд заасны дагуу олон улсын жишгээр цэвэршүүлсэн үнэт металл, засаж өнгөлсөн эрдэнийн чулуу, түүх, соёлын үнэт дурсгалт зүйл, үнэт болон бусад металаар хийж нөөцөд авсан зоосыг бүртгэсэн.

Эрдэнэсийн сангийн тухай хууль шинэчлэгдэн батлагдсантай холбогдуулан Монголбанкны Эрдэнэсийн сангийн үйл ажиллагааны журам, Үнэт металлын үйл ажиллагааны журмыг шинэчлэн баталсан. Эрдэнэсийн сангийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.4 дэх заалтын дагуу Харуул хамгаалалтын журмын төслийг боловсруулан Төрийн тусгай хамгаалалтын газраас санал авч тусган батлуулахаар хүргүүлсэн.

Улсын Их Хурлын 2023 оны 03 дугаар сарын 31-ний өдрийн 19 дүгээр тогтоолоор “Монгол Улсын Эрдэнэсийн сангийн үндсэн сангийн орлого, үндсэн болон гүйлгээ сангийн зарлагын 2023 оны төсөв”-ийг батлагдсан бөгөөд дараах гүйцэтгэлтэй байна. /Хүснэгт 1/.

Хүснэгт 1. Эрдэнэсийн сангийн 2023 оны төсвийн хүлээгдэж байгаа гүйцэтгэл /сая төгрөгөөр/

	Үндсэн сангийн орлого	Хэмжих нэгж	Батлагдсан	Гүйцэтгэл
1	1.1. Түүх соёлын хөдлөх дурсгалт зүйлс, байгалийн төрц худалдан авах, урлагийн бүтээл захиалан хийлгэх, археологийн болон бусад судалгааны байгууллагатай хамтран ажиллах,	сая.төгрөг	2,000	110.0
	1.2. Чингис хаан баримал, алтан тамганы хамт бүтээлгэх	сая.төгрөг	8,000	7,858
2	Монголбанкны зөвшөөрлөөр цутгуулсан франчайз болон дурсгалын зоосны дээж	ширхэг	200	208
3	Чингис хаан хүрэл баримал, алтан тамгын хамт	цогц	1	-

Гүйлгээ сангийн орлого

Гүйлгээ сангийн зарлага

Үнэт металл			
1 Үрлэн алт	кг	150	111.6
Дурсгалын зоос, алт, мөнгөн гулдмай, үрлэн мөнгө:	ширхэг	23,950	4,467
2.1 Худалдах зориулалтаар	ширхэг	23,750	4,288
2.2 Гадаад, дотоодын зочид, төлөөлөгчдөд дурсгалын зориулалтаар	ширхэг	200	120

I. Эрдэнэсийн сангийн 2023 оны үндсэн сангийн орлогын гүйцэтгэл

1.1 2023 онд Монголбанк 2,0 тэрбум төгрөгөөр Түүх соёлын хөдлөх дурсгалт зүйлс, байгалийн төрц худалдан авах, урлагийн бүтээл захиалан хийлгэх, археологийн олдворын сэргээн засварлах ажилд дэмжлэг үзүүлэх зэрэг ажлыг хийхээр төсөвлөснөөс гүйцэтгэл дараах байдалтай байна. Үүнд:

Эрдэнэсийн сангийн сан хөмрөгийг нэмэгдүүлэх ажлын хүрээнд иргэдээс ирүүлсэн хүсэлтийн дагуу 1922 онд хэвлүүлсэн Данзангийн долларын иж бүрдэл буюу 6 ширхэг цаасан мөнгөн дэвсгэртийг /50 цент, 1 доллар, 3 доллар, 5 доллар, 10 доллар, 25 доллар/ нийт 110 сая төгрөгөөр худалдан авсан /Хүснэгт 2/.

Хүснэгт 2. Эрдэнэсийн сангийн 2023 оны төсвийн гүйцэтгэл

№	Эд зүйлсийн нэр	Үнийн дүн /сая төгрөг/	Тайлбар
1	Данзангийн доллар 1 иж бүрдэл	110	Иргэн Б.Билгүүнтэй хийсэн “Худалдах, худалдан авах” 0523/65 дугаар гэрээ байгуулан 1922 онд хэвлэгдэж байсан Данзангийн доллар /50 цент, 1 доллар, 3 доллар, 5 доллар, 10 доллар, 25 доллар/ иж бүрдлээр нь худалдан авсан.
Нийт дүн		110	

1.2 Чингис хаан музейн 9 давхрын хүндэтгэлийн өргөөнд залах Их эзэн Чингис хааны хүрэл баримлын ажлын гүйцэтгэл дараах байдалтай байна.

- 2023 оны Эрдэнэсийн сангийн Үндсэн санд орлогоор бүртгэхээр Чингис хааны алтадсан хүрэл баримлыг бүтээлгэх зардлын төсөв 8 тэрбум төгрөгөөр батлагдсан бөгөөд төсвийн гүйцэтгэл 7,8 тэрбум төгрөг байна. Хавсралт 1.
- Чингис хааны баримлын загварыг Монгол Улсын Ерөнхий сайдын дэргэдэх Соёл, урлагийн үндэсний зөвлөлийн 2022 оны 01 дүгээр сарын 14-ний өдрийн хурлаар хэлэлцүүлж, эрдэмтэн судлаачдын санал, дүгнэлт гарсан бөгөөд Засгийн газрын 2022 оны 24 дүгээр хуралдаанаар хэлэлцүүлсэн.
- Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн 2022 оны 06 дугаар сарын 15-ны өдрийн 02 дугаар “Чингис хааны алтадсан баримлын эх загварыг батлах тухай” зөвлөмжийн 3.1-д Монголбанкинд “Чингис хааны алтадсан баримлын эх загвар”-ыг үндэсний түүх, соёл, өв уламжлал, зан заншилтай нийцүүлэн эх загварыг сайжруулан боловсруулж, бүтээлгэн Чингис хаан музейн 9 дүгээр давхрын хүндэтгэлийн танхимын хамт цогцоор нь үзмэрийг дэглэн байршуулах тухай зөвлөсөн.
- Зөвлөмжийн хүрээнд Уран баримлын загварыг Төрийн соёрхолт, Урлагийн гавьяат зүтгэлтэн, уран барималч Лувсангийн Болдтой 2022.09.08-ны өдрийн 0522/372 дугаар “Бүтээл ашиглах онцгой эрх шилжүүлэх гэрээ”, 2022.09.08-ны өдрийн 0522/371 дугаар “Захиалгаар бүтээл туурвих, ажил гүйцэтгэх гэрээ”-г байгуулан хамтран ажиллаж, 2022.12.16-ны өдрийн 0522/570 дугаар гэрээгээр “Чингис Хаан” хүрэл баримлын

батлагдсан загвараар Итали улсын Artù foundry di Salmista Gaetano хүрлийн үйлдвэрт баримлыг цутгуулав.

- Бринкс Монгол ХХК-тай 0523/261 дугаар “Хүрэл баримал тээвэрлэх” гэрээ байгуулан МИАТ компанийн тээврийн онгоцоор 2023 оны 10 дугаар сарын 02, 06-ны өдрүүдэд баримлыг тээвэрлэн ирж, Чингис хаан музейд хүргүүлсэн. Угсралтын ажлыг АртУ хүрэл баримлын үйлдвэрийн ажилчид ирж угсарсан.
- 2023 оны 11 дүгээр сарын 11-ний өдөр Чингис хаан хүрэл баримлыг хүлээн авч, Чингис хаан үндэсний музейн хүндэтгэлийн танхимд дэглэн Чингис хаан музейн удирдлагад хүлээлгэн өгөв.
- Чингис хаан баримлыг үйлдвэрлэх, тээвэрлэх, угсрах үйл ажиллагаатай хамааралтай гэрээний төлбөрүүдийг төлөх, мөн Нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандартын дагуу уг баримлыг дэглэн олон нийтэд үзүүлснээр хөрөнгөөр бүртгэх боломжтой тул 2024 оны I дүгээр улиралд Эрдэнэсийн сангийн үндсэн сангийн байнгын бус хэсэгт хөрөнгөөр бүртгэхээр төлөвлөж байна.
- “Чингис хаан” баримал бүтээх ажлыг Монголбанкнаас байгуулсан ажлын хэсгийн удирдлага дор Итали улсын Флоренци хотын “АртУ Ди Гаetano Салмиста” хүрлийн үйлдвэрт 3Д хэвлэгч машинаар хэвлүүлж, хүрлээр цутгуулж, цутгуурыг Монголбанкнаас хүргүүлсэн Монголоос олборлосон алтаар өнгөлсөн. Энэ баримал нь Монгол Улсад анх удаа 3Д технологиор бүтээгдсэн алтаар өнгөлсөн, гангиг чулуун суурьтай 7 метр өндөртэй монументаль урлагийн бүтээл юм.

1) 2023 онд Монголбанкны зөвшөөрлөөр үйлдвэрлэсэн олон улсад худалдаалж байгаа франчайз болон Монголбанкны захиалгат дурсгалын зоосны дээж 200 ширхэг зоосыг орлогод авахаар төлөвлөсөн. Үүнд:

2022-2023 онд франчайз зоосны дээж 100 ширхэг, Монголбанкны санаачилгаар болон байгууллагын хүсэлтээр үйлдвэрлүүлэх зоосны дээж 100 ширхэгийг орлогоор бүртгэхээр төлөвлөсөн бөгөөд 2023 оны 11 дүгээр сарын 08-ны өдрийн байдлаар нийт 208 ширхэг дурсгалын зоосны дээжийг хүлээн авч, үндсэн сангийн байнгын бус хэсэгт дээж зоосоор бүртгэв /Хүснэгт 3/.

Хүснэгт 3. 2023 онд Эрдэнэсийн сангийн үндсэн сангийн байнгын бус хэсэгт бүртгэгдсэн дээж зоосны жагсаалт.

№	Зоосны сэдэв	Металл /сорьц	Жин /грамм/	Үйлдвэрлэсэн он	Тоо /ширхэг/
Монголбанкны санаачилгаар:					
1	Луу жил	мөнгө	31.1	2023	5
2	Данзангийн 50 цент	мөнгө	5	2023	5
3	Данзангийн 3 доллар	мөнгө	5	2023	5
4	Данзангийн 5 доллар	мөнгө	5	2023	5
5	Данзангийн 10 доллар	мөнгө	5	2023	5
6	Данзангийн 25 доллар	мөнгө	5	2023	5
7	Данзангийн доллар сет	мөнгө	5	2023	5
8	Чингис хаан	мөнгө	155.5	2023	5
9	Майдар	мөнгө	31.1	2023	5
Байгууллагын хүсэлтээр:					
1	Монголын банкны холбоо “1” төгрөг	мөнгө	5	2023	5
2	“Монгол-Итали” 50 жил	мөнгө	5	2023	5
3	“Д.Оюунтүлхүүр”	мөнгө	31.1	2023	5
4	“Тул загас”	мөнгө	31.1	2023	5

Франчайз зоос					
1	Монгол шонхор	алт	31.1	2023	5
2	Монгол шонхор	платинум	31.1	2023	5
3	Монгол шонхор	мөнгө	62.2	2023	5
4	Монгол шонхор	мөнгө	93.3	2023	5
5	Монгол шонхор	зэс	50	2023	5
6	Луу жил	алт	0.5	2023	5
7	Луу жил ялтсан дэвсгэрт	мөнгө	5	2023	5
8	Бярузана мандал	мөнгө	93.3	2023	5
9	Бярузана мандал /алтадсан/	мөнгө	93.3	2023	5
10	Бярузана мандал /өнгөт/	мөнгө	93.3	2023	5
11	Бар жил ялтсан дэвсгэрт	мөнгө	5	2022	5
12	Бар жил	алт	0.5	2022	5
13	Бар жил	мөнгө	31.1	2022	5
14	Бар жил алтадсан	мөнгө	31.1	2022	5
15	Фаберже Rosebud egg	мөнгө	62.2	2022	2
16	Өсч буй азарга	мөнгө	62.2	2022	2
17	Өсч буй азарга /хар/	мөнгө	62.2	2022	2
18	Тереза эх	алт	0.5	2022	5
19	Тереза эх	мөнгө	31.1	2022	5
20	Ойн буга	мөнгө	31.1	2022	5
21	Аргаль	мөнгө	93.3	2022	2
22	Аргаль	мөнгө	31.1	2022	5
23	Аргаль	алт	3.1	2022	1
24	Аргаль /саарал/	мөнгө	62.2	2022	2
25	Аргаль	зэс	50	2022	5
26	Үлэг гүрвэл Golden edaphosaurus	алт	0.5	2022	5
27	Үлэг гүрвэл Synapsida	мөнгө	31.1	2022	5
28	Арслан	мөнгө	62.2	2022	2
29	Аргаль	мөнгө	155.5	2022	2
30	Механик яст мэлхий	мөнгө	93.3	2022	2
31	Бүргэд	мөнгө	155.5	2020	2
32	Ойн жирх	мөнгө	1	2023	5
33	Монгол шонхор	мөнгө	1	2023	5
34	Монгол шонхор	алт	0.1	2023	1
35	Фаберже Цараевич	мөнгө	2	2023	2
36	Mystic wolf	мөнгө	1000	2022	5

37	Нохой зээх	Мөнгө	1000	2020	1
	Нийт				208

2) Чингис хаан баримал, алтан тамга гүйцэтгэсэн байдал.

Чингис хааны хүрэл баримлыг алтдах, алтан тамгыг бүтээлгэхэд 150кг алт зарцуулахаар төсөлснөөс нийт 111.61 кг алтыг зарцуулж 2023 оны 10 дугаар сарын 03-ны өдөр хүрэл баримал, алтан тамгыг Эрдэнэсийн сан болон Чингис хаан музейд хүлээн авсан. “Чингис хаан” баримлыг 6,5 кг алтаар бүрж, алтан тамгад 99,6 кг алтаар гэрээний дагуу зарцуулан үйлдвэрлүүлсэн бөгөөд Эрдэнэсийн сангаас үндсэн сангийн байнгын хэсэгт хөрөнгөөр бүртгэнэ.

II. Эрдэнэсийн сангийн 2023 оны гүйлгээ сангийн зарлагын гүйцэтгэл.

1) Үрлэн алт:

Чингис хааны хүрэл баримлыг алтдах, Алтан тамгыг бүтээлгэхэд 150 кг алтыг зарцуулахаар гүйлгээ сангаас зарлага гаргахаар төсөвлөсөн бөгөөд Итали улс дахь хүрэл баримлын үйлдвэрт 2023 оны 06 дугаар сарын 08-ны өдөр 8 кг алт, 2023 оны 07 дугаар сарын 28-ны өдөр 145 кг алтыг хүргүүлсэн бөгөөд 2023 оны 10 дугаар сарын 03-ны өдөр алтан тамгыг Эрдэнэсийн санд, 2023 оны 11 дүгээр сарын 11-ний өдөр Чингис хаан баримлыг угсруулан Чингис хаан музейд хүлээн авсан. /Хүснэгт 4./

Хүснэгт 4. Чингис хаан баримал, алтан тамганд зарцуулсан алт

		Илгээсэн (кг)	Зарцуулсан (кг)	Хүлээн авсан (кг)	Хоргодол (кг)
1	Хүрэл баримал бүрэх 2023оны 06-р сарын 08-ны өдөр Илгээсэн алт	8	6.5 Бүрсэн	1.5	
2	Алтан тамга цутгах 2023оны 07-р сарын 28-ны өдөр Илгээсэн алт	145	99.6 Алтан тамга	39.89	5.51кг

Чингис хаан баримлыг алтаар бүрэхэд зориулж илгээсэн 8.0кг цэвэршүүлсэн алтнаас 1.5кг алтыг буцааж Монголбанканд хүлээн авсан. Нийт Чингис хаан баримлыг 6.5кг алтаар бүрсэн байна.

Алтан тамгыг цутгахад зориулж нийт 145.0кг цэвэршүүлсэн алт хүргүүлснээс 99.60кг алтан тамга, 39.89кг алт, нийт 139.49кг алтыг 2023 оны 10-р сарын 3-ны өдрийн тээвэрлэлтээр хүлээн аваад байна. АргУ баримлын үйлдвэрийн тооцооллоор 4-5% алтны хорогдол гарахаар тооцоолж байсан бол 145.0/139.49кг алт буцаан хүлээн авч 5.51кг буюу 3.8% хорогдол гарсан. Уран барималч Л.Болд алтан тамга болон баримлыг алтдах, алтыг хайлуулах процесс дээр хяналт тавин ажилласан.

Гүйцэтгэл: 99.6кг алтан тамга, 6.5кг бүрхэд ашигласан алт, 5.51кг хорогдол нийт 111.61кг.

2) 2023 оны дурсгалын зоосны үйл ажиллагаагаар гаргасан зоос:

Эрдэнэсийн сангийн тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.6 дах заалтад “Үнэт болон бусад металаар хийсэн дурсгалын зоос гаргах” заасны дагуу 2023 онд Монголбанк санаачлан 4 төрөл, байгууллагын хүсэлтээр 4 төрлийн сэдвээр дурсгалын зоос үйлдвэрлүүлэхээр төлөвлөсөн бөгөөд Монголбанк 4 төрлийн дурсгалын зоос, байгууллагын захиалгаар 5 төрлийн дурсгалын зоос үйлдвэрлүүлсэн байна. /Хүснэгт 5/.

Хүснэгт 5. Монголбанк, байгуулгын хүсэлт санаачлагаар үйлдвэрлүүлсэн дурсгалын зоос.

№	Дурсгалын зоосны нэр	Он	Тайлбар
1.	“Луу жил”	2023	Монголбанкны санаачилгаар 2020 онд 12 жилийн цуврал дурсгалын зоосыг үйлдвэрлэж эхэлсэн бөгөөд 2023 онд дараагийн цуврал болох “Луу жил” дурсгалын зоосыг 2023 онд захиалан хүлээн авсан.
2.	“Тул загас”	2023	Тул загас хамгаалах сангаас Монгол Улсын ховор амьтдын жагсаалтад орсон “Тул загас” сэдэвт дурсгалын зоосыг үйлдвэрлүүлэх захиалга өгч, 2023 онд хүлээн авсан.
3.	“Данзангийн доллар”	2023	2022 онд үйлдвэрлэгдэж байсан Данзангийн 1 долларын мөнгөн дэвсгэртийн үргэлжлэл болгон 2023 онд 50 цент, 3 доллар, 5 доллар, 10 доллар, 25 долларын мөнгөн ялтсан дэвсгэрт, Данзангийн доллар иж бүрдэлийг үйлдвэрлүүлэн хүлээн авсан.
4.	Монголын банкны холбоо “1” төгрөг	2023	Монголын банкны холбооны хүсэлтээр 2 шатлалт банкны тогтолцоо үүсч хөгжсний 30 жилийг ойг тохиолдуулан 1993 онд гүйлгээнд гарсан “1” төгрөгийн мөнгөн тэмдэгтийн загвараар дурсгалын ялтсан мөнгөн дэвсгэртийг үйлдвэрлүүлж 2023 онд хүлээн авсан.
5.	“Д.Оюунтүлхүүр”	2023	“Оюунтүлхүүр сан” -аас Монгол-Япон улсын соёлын харилцаанд чухал хувь нэмэр оруулсныг нь тэмдэглэг дурсгалын зоос үйлдвэрлүүлэх хүсэлт ирүүлсэний дагуу гэрээ байгуулан дурсгалын зоос үйлдвэрлүүлэн 2023 онд хүлээн авав.
6.	“Монгол-Итали”	2023	Италийн Элчин сайдын яамнаас ирүүлсэн хүсэлтийн дагуу Монгол-Итали улсын хамтын ажиллагааны ойг тохиолдуулан үйлдвэрлүүлэн дурсгалын ялтсан мөнгөн дэвсгэртийг хүлээн авч, нээлтийн үйл ажиллагааг зохион байгуулан олон нийтэд худалдаалж байна.
7.	“Чингис хаан”	2023	Чингис хаан хүрэл баримлын батлагдсан загвараар дурсгалын зоос захиалан үйлдвэрлүүлэн хүлээн авсан.
8.	“Майдар бурхан”	2023	Зүүн Хүрээ Дапчойлин хийдээс ирүүлсэн хүсэлтийн хүрээнд “Хүрээ Майдар” бурханы дүрстэй дурсгалын зоос үйлдвэрлүүлэн хүлээн авсан.
9.	“Г.Цэрэнчимэд”	2023	Төв аймгын засаг даргын тамгийн газар, Г.Цэрэнчимэд сангаас хүсэлт ирүүлсэнийг үндэслэн дурсгалын зоосыг үйлдвэрлүүлэн хүлээн авсан.

“Монгол Улсын Эрдэнэсийн сангийн үндсэн сангийн орлого, үндсэн болон гүйлгээ сангийн зарлагын 2023 оны төсөв”-т Эрдэнэсийн сангийн үндсэн сангаас аливаа зарлага төсөвлөөгүй бөгөөд зарлагын гүйлгээ гараагүй.

2.1 “Монгол Улсын Эрдэнэсийн сангийн үндсэн сангийн орлого, үндсэн болон гүйлгээ сангийн зарлагын 2023 оны төсөв”-т гүйлгээ сангаас 23,950 ширхэг дурсгалын зоос болон алтан, мөнгөн гулдмай, үрлэн мөнгө зарлагдахаар төсөвлөсөн.

Эрдэнэсийн сангийн гүйлгээ сангаас иргэд, аж ахуй нэгж байгууллагын хүсэлтийн дагуу дурсгалын зоос болон алт, мөнгөн гулдмай, үрлэн мөнгийг Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн тушаалаар баталсан үнээр худалдаалдаг бөгөөд 2023 оны 9 дүгээр сарын 30-ны өдрийн байдлаар оны эхнээс нийт 545,98 сая төгрөгийн өртөг бүхий 3,478 ширхэг дурсгалын зоос, 2,077.94 сая төгрөгийн өртөг бүхий 810 ширхэг алт, мөнгөн гулдмай, үрлэн мөнгийг нийт 3,692.89 төгрөгөөр худалдсан /Хүснэгт 6/.

*Хүснэгт 6. Дурсгалын зоос, алт, мөнгөн гулдмай, үрлэн мөнгөний зарлага.
/2023 оны 09 дүгээр сарын 30-ны өдрийн байдлаар/*

Он	Дурсгалын зоос		Алт, мөнгөн гулдмай, үрлэн мөнгө		Нийт өртөг /сая төг/
	тоо ш	өртөг /сая төг/	тоо /ш	өртөг /сая. төг/	
2018	360	31.33	-	-	31.33
2019	569	76.92	-	-	76.92
2020	606	114.74	190	438.93	553.67
2021	4,531	875.77	807	5,356.65	6,232.42
2022	2,973	566.79	234	795.05	1,361.85
2023 (III)	3,478	545,98	810	2,077.94	2,628.92

2.1 Энэ оны төсөвт зочин төлөөлөгчийн зардлаар бэлэг дурсгалд 200 ширхэг дурсгалын зоос зарцуулахаар тусгагдсанаас 2023 оны эхнээс өссөн дүнгээр 120 ширхэг дурсгалын зоос зарцуулсан.

Франчайз зоос борлуулсны шимтгэл /роялти төлбөр/:

Монголбанк, Койн Инвест Траст компанитай 2019 оны 3 дугаар сарын 7-ны өдөр байгуулсан зоос үйлдвэрлэх ерөнхий гэрээний дагуу Койн Инвест Траст компани нь дурсгалын зоосны борлуулалтын шимтгэлийг улирал бүр Монголбанкны дансанд шилжүүлсэн бөгөөд 2023 оны III улирлын байдлаар нийт 27,191 ширхэг дурсгалын зоосноос 204,9 сая төгрөгийн борлуулалтын шимтгэлийн орлого орсон. /Хүснэгт 7/.

Хүснэгт 7. Дурсгалын франчайз зоос борлуулсны шимтгэлийн орлого 2023 оны III улирлын байдлаар, Монголбанкны дансанд орсон өдрийн валютын ханшаар тооцсон.

Д/д	Улирал	Худалдан борлуулсан зоосны тоо ширхэг	Борлуулалтын шимтгэлийн төлбөр	
			Евро	Төгрөг
1	I	4,807	16,329.4	62,531,804.36
2	II	7,499	16,485.10	61,437,330.84
3	III	14,885	22,076.70	80,968,384.53
Нийт		27,191	54,891.20	204,937,519.73

ЭРДЭНЭСИЙН САНГИЙН ҮНДСЭН САНГИЙН ОРЛОГО, ГҮЙЛГЭЭ САНГИЙН ЗАРЛАГЫН 2024 ОНЫ ТӨСВИЙН ТӨСӨЛ

Эрдэнэсийн сангийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2-т заасны дагуу Монгол Улсын Эрдэнэсийн сангийн үндсэн сангийн орлого, гүйлгээ сангийн орлого, зарлагын 2024 оны төсвийг Улсын Их Хурлын чуулганаар хэлэлцүүлэн батлуулахаар тогтоолын төслийн танилцуулгыг боловсруулан танилцуулж байна.

Эрдэнэсийн сангийн 2024 оны төсвийн төслийг Эрдэнэсийн сангийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.3-д “Эрдэнэсийн сан нь эрдэнэс худалдан авахад санал, дүгнэлт гаргах чиг үүрэг бүхий мэргэжлийн зөвлөлтэй байна.” заасны хүрээнд Эрдэнэсийн сангийн мэргэжлийн зөвлөлийн 2023 оны 12 дугаар сарын 12-ны өдрийн хурал, Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2022 оны 12-р сарын 02-ны А-338 дугаар тушаалаар байгуулагдсан ажлын хэсгийн 2023 оны 12 дугаар сарын 11-ний өдрийн хурлаар хэлэлцүүлсэн.

Нэг. Үндсэн сангийн орлого.

2024 онд Монголбанкнаас Эрдэнэсийн сангийн үндсэн сангийн сан хөмрөгийг дараах байдлаар нэмэгдүүлж, үндсэн санд орлогоор бүртгэхээр төлөвлөлөө.

1. Эрдэнэсийн сангийн сан хөмрөгийг нэмэгдүүлэхээр Түүх, соёлын хөдлөх дурсгалт зүйлс, урлагийн бүтээл, байгалийн төрц алт худалдан авах, археологи, түүхийн судалгааны байгууллагатай хамтран ажиллахад 2.0 тэрбум төгрөгийг зарцуулах.
2. Үндэсний агоулгүй байдлын зөвлөлийн 2022 оны 02 дугаар зөвлөмжийн хүрээнд гүйцэтгэж байгаа Чингис хааны хүрэл баримлыг үйлдвэрлүүлэх, угсрах, гэрэлтүүлгийн зардал 1,5 тэрбум төгрөг зарцуулах.
3. Монголбанкны зөвшөөрлөөр цутгуулсан франчайз болон дурсгалын зоосны дээж 100 ширхгийг хүлээн авч орлогоор бүртгэх.
4. Тэнцлийн гадуурх данснаас үндсэн сангийн байнгын бус хэсэгт 2018 оны 5000 төгрөгийн загвар 2 ширхгийг үндсэн сангийн байнгын бус хэсэгт шилжүүлэн бүртгэх.
5. Тэнцлийн гадуурх данснаас үндсэн сангийн байнгын бус хэсэгт 1938 оны 2 төгрөг 50 мөнгөний вексел 1 ширхгийг үндсэн сангийн байнгын бус хэсэгт шилжүүлэн бүртгэх.
6. Тэнцлийн гадуурх данснаас Монголын худалдаа аж үйлдвэрийн банкны мөнгөний чек 1 ширхгийг үндсэн сангийн байнгын бус хэсэгт шилжүүлэн бүртгэх.
7. Мөнгөн тэмдэгтийн газраас шилжүүлэн хэлээн авсан 20,000 төгрөгний мөнгөний хэв 1 ширхэгийг үндсэн сангийн байнгын бус хэсэгт орлогоор бүртгэх.

Хоёр. Гүйлгээ сангийн орлого.

2024 онд үйлдвэрлэгдэх дурсгалын зоос болон бусад эд зүйлийг орлогоор бүртгэнэ.

Гурав. Гүйлгээ сангийн зарлага.

Гүйлгээ сангаас 23,950 ширхэг дурсгалын зоос болон гулдмай, үрлэн мөнгө зарлагадахаар тусгаснаас худалдах зориулалтаар 23,750 ширхгийг, зочин төлөөлөгчийн зардлаар 200 ширхэг мөнгө, зэс дурсгалын зоос зарцуулахаар төлөвлөв.

Дээрх гүйлгээ сангаас зарлагадахаар төсөвлөсөн дурсгалын зоос болон гулдмай, үрлэн мөнгөнд 2024 онд Монголбанк шинээр цутгуулах зоосны төрөл нэмж тооцогдоогүй болно.

Дөрөв. Үзэсгэлэн зохион байгуулах.

1. Эрдэнэсийн сангийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.9-д “Үзэсгэлэн зохион байгуулах” гэсний дагуу Монголбанк, Соёлын яам, Чингис хаан музейтэй 0523/244 дугаар

“Чингис хаан үндэсний музейд үзэсгэлэн зохион байгуулахад хамтран ажиллах гэрээ” байгуулсан. Энэ ажлын хүрээнд Чингис хаан музейн Хүндэтгэлийн танхимд Чингис хаан хүрэл баримлын үзэсгэлэнг зохион байгуулахад дэглэлтийн зардал 2,9 тэрбум төгрөгийн зарцуулахаар төсөвлөж байна.

Эрдэнэсийн сангийн үндсэн сангийн орлого, гүйлгээ сангийн орлого, зарлагын 2024 оны төсвийг дараах байдлаар тооцоолов /Хүснэгт 1/.

**Монгол Улсын Эрдэнэсийн сангийн үндсэн сангийн орлого,
гүйлгээ сангийн орлого, зарлагын 2024 оны төсөв**

Хүснэгт 1. Эрдэнэсийн сангийн 2024 оны төсвийн төсөл, хураангуй.

1.Үндсэн сангийн орлого:		Хэмжих нэгж	2023 Батлагдсан	2024 Төсөв
1	Түүх, соёлын хөдлөх дурсгалт зүйлс, урлагийн бүтээл, байгалийн төрц алт худалдан авах, архелоги, түүхийн судалгааны байгууллагатай хамтран ажиллах	сая төгрөг	2,000	2,000
2	Чингис хаан баримал үйлдвэрлүүлэх, угсрах, гэрэлтүүлгийн зардал.	сая.төгрөг	8,000	1,500
3	Монголбанкны зөвшөөрлөөр цутгуулсан франчайз болон дурсгалын зоосны дээж	ширхэг	200	100
4	2018 оны 5000 төгрөгийн загвар	ширхэг	-	2
5	1938 оны 2 төгрөг 50 мөнгөний вексел	ширхэг	-	1
6	Монголын худалдаа аж үйлдвэрийн банкны мөнгөний чек	Ширхэг	-	1
7	20,000 төгрөгийн Мөнгөн тэмдэгтийн хэв	ширхэг	-	1
2.Гүйлгээ сангийн орлого:				
1	2024 онд үйлдвэрлүүлэх дурсгалын зоос, бусад	ширхэг		гүйцэтгэлээр
3.Гүйлгээ сангийн зарлага:				
1	Алт	кг	150	-
Дурсгалын зоос, алт, мөнгөн гулдмай, үрлэн мөнгө.				
2	2.1 Худалдах зориулалтаар	ширхэг	23,750	24,350
	2.2 Гадаад, дотоодын зочид, төлөөлөгчдөд дурсгалын зориулалтаар	ширхэг	200	200
4.Үзэсгэлэн зохион байгуулах танхимын дэглэлтийн зардал:				
1	Чингис хаан баримлыг үзэсгэлэнд дэглэх танхимын тохижуулалтын зардал	сая.төгрөг		2,900

2024 оны дурсгалын зоосны үйл ажиллагаа:

2024 онд тохиох тэмдэглэлт ой, онцгой чухал үйл явдлын товчоог Хүснэгт 2-д харуулав.

Хүснэгт 2: Тэмдэглэлт ойн товчоо. /эх сурвалж: Шинжлэх ухааны академийн Түүх, угсаатны зүйн хүрээлэн/

2024 онд тохиох тэмдэглэлт ойн сэдэв:	
Он, цаг хугацаа	Тайлбар

1224	800 жилийн ой	Чингис хаан Дундад Азийг байлдан эзлээд буцах замдаа хуралдай хурж, ялалтаа ёслол тэмдэглэхэд Хасарын хүү Есүнкэ 335 алд газар харваж дээд амжилт тогтоосон байна. Түүхэн ялалтын баяраар гаргасан энэхүү амжилтын дурсгалд зориулан гэрэлт хөшөө босгожээ. Хөшөөг 1224 / 1225 онд босгосон гэж судлаачид үздэг авч дээрх төрийн ёслолын арга хэмжээ бүхэлдээ 1224 онд болсон нь эргэлзээгүй юм. Энэхүү гэрэлт хөшөө нь эдүгээ ОХУ-ын Эрмитаж музейд хадгалагдаж буй бөгөөд түүхэнд <i>Чингисийн чулууны бичээс</i> гэж алдаршсан.
1254	770 жилийн ой	Францын вангийн элч, Католик шапны Францискан ёсны гэлэн <i>Гийом де Рубрук</i> (1220-1293) Хархорумд ирж вангийн захидлыг Мөнх хаанд барив.
1264	760 жилийн ой	Хубилай хааны зарлигаар <i>Улсын судар бичгийн хүрээлэн</i> байгуулагдав.
1874	150 жилийн ой	Жалханз хутагт Дамдинбазарын мэндэлсэн
1984	140 жилийн ой	Дилав хутагт Жамсранжавын мэндэлсэн.
1924	100 жилийн ой	БНМАУ тунхаглаж, Үндсэн хууль батлав.
1949	75 жилийн ой	Монгол Улс – Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс хоорондын дипломат харилцаа тогтоов.
1963	61 жилийн ой	Монгол Улс - Их Британи Улс хоорондын дипломат харилцаа тогтоов.
1964	60 жилийн ой	Монгол Улс- Швейцарын Холбооны Улс хоорондын дипломат харилцаа тогтоов.

Монголбанкны Эрдэнэсийн сангаас 2024 онд дараах сэдвээр дурсгалын зоос үйлдвэрлүүлэхээр төлөвлөж байна. Үүнд:

1. “Үндсэн хууль 100 жил” дурсгалын зоос

Энэ хүрээнд 100 жилийн ойг тохиолдуулан холбогдох байгууллагатай хамтран дурсгалын зоос худалдаан гаргаж, сурталчлан таниулах ажлыг гүйцэтгэх.

2. “Монголбанкны 100 жил” дурсгалын зоос:

2024 онд тохиох Монгол улсад банк санхүүгийн байгууллага үүсэж хөгжсөний 100 жилийн ойг тохиолдуулан “Монголбанк 100” жил дурсгалын зоосны төрлийг дараах байдлаар судалж байна.

2.1 “Чингис хаан” 1 кг дурсгалын зоос:

“Чингис хааны” баримлын дүрслэлээр “Чингис хаан” 5 унцын дурсгалын мөнгөн зоосыг үйлдвэрлүүлэн хүлээн авсан бөгөөд Монгол улсад банк санхүүгийн байгууллага үүсэж хөгжсөний 100 жилийн ойг тохиолдуулан Чингис хааны хүрэл хөшөөний загвараар 1 кг жинтэй дурсгалын зоос үйлдвэрлүүлэх тухай судлан ажиллаж байна

2.2 “Монголбанк 100” дурсгалын зоос:

Монгол улсад банк санхүүгийн байгууллага үүсэж хөгжсөний 100 жилийн ойг тохиолдуулан гаргах дурсгалын зоосны нэг төрөл нь Монголбанкны байрыг Улаанбаатар хотын онцлох барилгуудтай хамтад нь дүрсэлсэн дурсгалын зоосны сүүлийн үеийн шинэ технологиор хүнхэр, өнгөт хэлбэрээр үйлдвэрлүүлэхээр загварыг гаргахаар төлөвлөн ажиллаж байна.

2.3 “Хос луу” дурсгалын зоос

Монголбанкны 100 жилийн лого болон Эрдэнэсийн санд хадгалагдаж байгаа археологийн олдвор болох “Хос луу”-ны дүрсийг хослуулан дурсгалын зоос үйлдвэрлүүлэх.

2.4 “Хубилай хаан” дурсгалын зоос

Уран зураач Т.Одонгийн Хубилай хаан уран зургаар дурсгалын ялтсан мөнгөн дэвсгэрт үйлдвэрлүүлэхээр загварыг КИТ компанид хургуулээд байна.

3. “Могой жил” дурсгалын зоос:

Монголбанкны санаачилгаар 2020 онд 12 жилийн цуврал дурсгалын зоосыг үйлдвэрлэж эхэлсэн бөгөөд 2020 онд “Хулгана жил”, 2021 онд “Үхэр жил”, 2022 онд “Бар жил”, 2023 онд “Туулай жил”, “Луу жил” 38.61 мм диаметр, 1 унцын дурсгалын мөнгөн зоосыг Койн инвест Траст компанид үйлдвэрлүүлж хүлээн авч, худалдаалж байна. Уг цувралын үргэлжлэлээр 2025 онд тохиох “Могой жил” дурсгалын зоосны загвараар 2024 онд захиалан үйлдвэрлүүлнэ.

4. “Хубилай хааны усан флотын 750 жил” дурсгалын зоос:

Соёлын өвийн үндэсний төвөөс ирүүлсэн хүсэлтийн хүрээнд 2024 оны 11 сард тохиох Хубилай хааны усан флотын 750 жилийн ойг тохиолдуулан дурсгалын ялтсан зоосыг үйлдвэрлэх талаар судлан ажиллаж байна. Мөн 760 жилийн ой тохиож буй Хубилай хааны зарлигаар Улсын судар бичгийн хүрээлэн байгуулагдсаныг нэгтгэж ажиллах.

5. “Н.Норовбанзад” дурсгалын зоос

“Норовбанзад сан” ТББ-аас ирүүлсэн хүсэлтийн хүрээнд “Н.Норовбанзад” дурсгалын зоосны загвар дээр Койн инвест траст компанитай хамтран ажиллаж байна.

6. “Жанрайсэг бурхан” дурсгалын зоос

“Майдар бурхан” дурсгалын зоосыг Дашчойлон хийдийн хүсэлтийн хүрээнд хамтран ажиллаж худалдаанд гаргасан бөгөөд энэ цувралын үргэлжлэлээр “Жанрайсэг бурхан”-ны дүрс бүхий дурсгалын зоосны загвар дээр Төв гандан тэгчилэн хийдтэй хамтран ажиллаж, худалдаанд гаргахаар төлөвлөв.

Монгол Улс – Швейцарын холбооны улсын хамтын ажиллагаа, Монгол Улс - Их Британи улсын хамтын ажиллагаа, Монгол Улс – Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс хоорондын дипломат харилцаа, Монгол Улсад орчин цагийн музей байгуулагдсаны 100 жилийн ой зэрэг тэмдэглэлт үйл явдлыг тохиолдуулан дурсгалын зоосыг үйлдвэрлүүлэх талаар судлан ажиллана.

Мөн Ялтсан мөнгөн дурсгалын зоосыг Монголбанкнаас Ардын хувьсгалын 100 жил, 1 төгрөг, Данзангийн доллар зэрэг сэдвээр үйлдвэрлүүлж, худалдаанд гаргасан бөгөөд мөнгөн тэмдэгтийн загвараар гаргасан дурсгалын зоос эрэлт ихтэй байгааг харгалзан “Бага болзоот”¹ дурсгалын ялтсан мөнгөн дэвсгэрт гаргахаар төлөвлөж байна.

¹ Монгол Улсын Сангийн яамнаас эрхлэн, Монгол улсын анхны албан ёсны зээллэгийг 1921 оны 05 дугаар сарын 27-ны өдрөөс эхлэн 6 сарын хугацаатай “Бага болзоот” 10 доллар, 25 доллар, 50 доллар, 100 долларын дэвсгэртүүд гарсан. Бага болзоотыг модон барын гар сийлбэр, европ хэвлэлийн аргаар Монгол улсад хэвлэсэн байна.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

20... оны ... сарын өдөр Дугаар Төрийн ордон. Улаанбаатар хот

**МОНГОЛ УЛСЫН ЭРДЭНЭСИЙН САНГИЙН ҮНДСЭН САНГИЙН ОРЛОГО,
ГҮЙЛГЭЭ САНГИЙН ОРЛОГО, ЗАРЛАГЫН 2024 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ**

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэг, Эрдэнэсийн сангийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.2 дахь заалтыг тус тус үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

“Монгол Улсын Эрдэнэсийн сангийн 2023 оны үндсэн сангийн орлого, үндсэн болон гүйлгээ сангийн зарлагын гүйцэтгэл, 2024 оны үндсэн сангийн орлого, гүйлгээ сангийн орлого, зарлагын төсөв”-ийг хавсралтаар баталсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Г.ЗАНДАНШАТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ЭРДЭНЭСИЙН САНГИЙН
ҮНДСЭН САНГИЙН ОРЛОГО, ҮНДСЭН БОЛОН ГҮЙЛГЭЭ
САНГИЙН ЗАРЛАГЫН 2023 ОНЫ ГҮЙЦЭТГЭЛ

№	Бүлэг	Хэмжих нэгж	Батлагдсан	Гүйцэтгэл
Үндсэн сангийн орлого				
1	1.1. Түүх соёлын хөдлөх дурсгалт зүйлс, байгалийн төрц худалдан авах, урлагийн бүтээл захиалан хийлгэх, археологийн болон бусад судалгааны байгууллагатай хамтран ажиллах,	сая.төгрөг	2,000	110.0
	1.2. Чингис хаан баримал, алтан тамганы хамт бүтээлгэх	сая.төгрөг	8,000	7,858
2	Монголбанкны зөвшөөрлөөр цутгуулсан франчайз болон дурсгалын зоосны дээж	ширхэг	200	208
3	Чингис хаан хүрэл баримал, алтан тамгын хамт	цогц	1	-
Гүйлгээ сангийн орлого				
--				
Гүйлгээ сангийн зарлага				
Үнэт металл				
1	Үрлэн алт	кг	150	111.6
Дурсгалын зоос, алт, мөнгөн гулдмай, үрлэн мөнгө:		ширхэг	23,950	4,467
2	2.1 Худалдах зориулалтаар	ширхэг	23,750	4,288
	2.2 Гадаад, дотоодын зочид, төлөөлөгчдөд дурсгалын зориулалтаар	ширхэг	200	120

МОНГОЛ УЛСЫН ЭРДЭНЭСИЙН САНГИЙН
ҮНДСЭН САНГИЙН ОРЛОГО, ГҮЙЛГЭЭ
САНГИЙН ОРЛОГО, ЗАРЛАГЫН 2024 ОНЫ ТӨСӨВ

УХ140014

№	Бүлэг	Хэмжих нэгж	2024 төсөв
1. Үндсэн сангийн орлого			
1	Түүх, соёлын хөдлөх дурсгалт зүйлс, урлагийн бүтээл, байгалийн төрц алт худалдан авах, архелоги, түүхийн судалгааны байгууллагатай хамтран ажиллах	сая.төгрөг	2,000
2	Чингис хаан баримал үйлдвэрлүүлэх, угсрах, гэрэлтүүлгийн зардал.	сая.төгрөг	1,500
3	Монголбанкны зөвшөөрлөөр цутгуулсан франчайз болон дурсгалын зоосны дээж	ширхэг	100
4	2018 оны 5000 төгрөгийн загвар	ширхэг	2
5	1938 оны 2 төгрөг 50 мөнгөний вексел	ширхэг	1
6	Монголын худалдаа аж үйлдвэрийн банкны мөнгөний чек	ширхэг	1
7	20,000 төгрөгийн Мөнгөн тэмдэгтийн хэв	ширхэг	1
2. Гүйлгээ сангийн орлого:			
1	2024 онд үйлдвэрлэсэн дурсгалын зоос, бусад	ширхэг	гүйцэтгэлээр
3. Гүйлгээ сангийн зарлага:			
Дурсгалын зоос, алт мөнгөн гулдмай, үрлэн мөнгө:		ширхэг	24,550
1	1.1 Худалдах зориулалтаар	ширхэг	24,350
	1.2 Гадаад, дотоодын зочид, төлөөлөгчдөд дурсгалын зориулалтаар	ширхэг	200
4. Үзэсгэлэн зохион байгуулах зардал:			
1	Чингис хаан баримлыг үзэсгэлэнд дэглэх танхимын тохижуулалт, засварын зардал	сая.төгрөг	2,900